

УДК 339.13.017

DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2021-2-23>**Рудь І.Ю.**

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку
Миколаївського національного університету
імені В.О. Сухомлинського

Rud Inna

V.O. Sukhomlynskyi Mykolaiv National University

СУЧАСНИЙ СТАН СТРАХОВОГО РИНКУ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

CURRENT STATE OF THE INSURANCE MARKET: PROBLEMS AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT

Страховий ринок та його продукти є важливим і неодмінним атрибутом країни, що функціонує на засадах ринкової економіки, оскільки він надає право на ефективну систему захисту особистих та майнових інтересів громадян та юридичних осіб, їх прав, а також підтримує соціальну стабільність. Економічна безпека є важливим фінансовим інструментом національної економіки, а також потужним джерелом накопичення капіталу для довгострокових інвестицій у національну економіку. Спостереження нинішнього стану, тенденцій та прогнозів страхової галузі є основним напрямком для дослідження розвитку галузі. У даній статті розглядається стан українського страхового ринку як одного із значних секторів фінансового ринку та національної економіки в цілому. Дослідження показало, що основні показники вітчизняного страхового ринку мають позитивні тенденції, але їхні окремі функції та характеристики системи не відповідають перспективним напрямкам розвитку. Враховуючи сучасну ситуацію на страховому ринку України, визначено основні проблеми його функціонування та описано перспективи розвитку страхової галузі країни.

Ключові слова: страхування, страховий ринок, страхові послуги, страхова компанія, фінансово-економічна криза.

Страховой рынок и его продукты являются важным и неперменным атрибутом страны, функционирующей на принципах рыночной экономики, поскольку он дает право на эффективную систему защиты личных и имущественных интересов граждан и юридических лиц, их прав, а также поддерживает социальную стабильность. Экономическая безопасность является важным финансовым инструментом национальной экономики, а также мощным источником накопления капитала для долгосрочных инвестиций в национальную экономику. Наблюдение нынешнего состояния, тенденций и прогнозов страховой отрасли является основным направлением для исследования развития отрасли. В данной статье рассматривается состояние украинского страхового рынка как одного из крупных секторов финансового рынка и национальной экономики в целом. Исследование показало, что основные показатели отечественного страхового рынка имеют положительные тенденции, но их отдельные функции и характеристики системы не соответствуют перспективным направлениям развития. Учитывая современную ситуацию на страховом рынке Украины, определены основные проблемы его функционирования и описано перспективы развития страховой отрасли страны.

Ключевые слова: страхование, страховой рынок, страховые услуги, страховая компания, финансово-экономический кризис.

The insurance market and its products are an important and indispensable attribute of a country operating on the basis of a market economy, as it provides the right to an effective system of protection of personal and property interests of citizens and legal entities, their rights and social stability. Economic security is an important financial instrument of the national economy, as well as a powerful source of capital accumulation for long-term investment in the national economy. Observation of

the current state, trends and forecasts of the insurance industry is the main direction for the study of industry development. This article examines the state of the Ukrainian insurance market as one of the significant sectors of the financial market and the national economy as a whole. To ensure a qualitative statistical analysis and comparison of national insurance companies with companies in other international markets, especially with the national insurance market of the European Union, it is recommended to adopt a single European classification of insurance, which requires some changes in legislation. The study showed that the main indicators of the domestic insurance market have positive trends, but their individual functions and characteristics of the system do not correspond to promising areas of development. Taking into account the current situation on the insurance market of Ukraine, the main problems of its functioning are identified and the prospects for the development of the country's insurance industry are described. For the study it is advisable to use a full set of different statistical techniques and methods that allow comparisons in time and space, to establish cause-and-effect relationships between indicators, to determine in absolute and relative terms the various factors on the basis of the effectiveness of others. In order to improve the situation on the insurance market, domestic companies should gain experience from foreign insurance experience and change their own business models, including improving the national mechanism for supervising insurance companies, adapting insurance rules to world standards and introducing the latest insurance technologies and quality standards in this area.

Key words: insurance, insurance market, insurance services, insurance company, financial and economic crisis.

Постановка проблеми. У країнах з процвітаючою економікою страховий ринок зосереджує достатньо коштів не лише для компенсації втрат та збитків, завданих одній сім'ї чи бізнесу, але й для запобігання наслідків природних та техногенних катастроф, вирішуючи тим самим національні проблеми. На жаль, ринок страхових послуг в Україні ще не став невід'ємною частиною національної фінансової системи за всі роки її незалежності.

Зараз, внаслідок бойових дій на Сході України, національна страхова галузь, як і кожний сектор економіки, не повністю оговталася від результатів світової фінансової кризи і прийняла новий тест на стійкість. Тому існує нагальна потреба провести поглиблене дослідження внутрішнього ринку страхових послуг та з'ясувати причини, що негативно впливають та гальмують розвиток страхових послуг.

Надійна система страхового захисту є основою забезпечення більш високої міри добробуту та стабільності в процесі відтворення економіки, досягнення соціальної гармонії та високого рівня проживання. Без ефективного функціонування страхового ринку несила постання дієвої системи захисту інтересів та майнових прав громадян, бізнесменів, країни та суспільства для підтримки соціальної стабільності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато праць вітчизняних та зарубіжних вчених присвячені вивченню специфічних характеристик страхового ринку та визначенню тенденцій його розвитку. Національні науковці та вчені зробили значну лепту у висвітлення особливостей запровадженої діяльності українського страхового ринку: М.М. Александрова, Н.М. Внукова, О.С. Журавка, О.М. Зале-

тов, О.Д. Заруба, В.М. Іванов, С.С. Осадець, С.М. Прилипко.

Метою дослідження є використання основних методів статистики, щоб проаналізувати поточну ситуацію на українському страховому ринку, виявити недоліки та проблеми при ретельному дослідженні та внести пропозиції щодо зменшення їх негативного впливу на якість кінцевих результатів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Страхування забезпечує суб'єктам господарювання захист від фінансових ризиків, техногенних інтересів та майнових інтересів. В даний час український страховий ринок розвивається та інтегрується у світовий. Порівняно з європейськими країнами, попит на страхові послуги в Україні не такий високий, особливо у сфері власності та деяких видів особистого страхування, через відсутність довіри до страхових компаній та низький рівень розуміння у сфері страхування. Слід також зазначити, що бракує професійної підготовки страхових компаній, а також не вистачає чинного законодавства, нагляду та державного контролю за страховою діяльністю. Щорічно скорочується кількість страхових компаній, як СК «non-Life», так і СК «Life». Загальна кількість СК станом на 31.12.2019 зменшилася порівняно з минулим роком і становила 233 компанії, у тому числі СК «life» – 23 компанії, СК «nonlife» – 210 компанії. Станом на 31.12.2017 загальна кількість страхових компаній становила 294 компанії, у тому числі СК «life» – 33 компанії, СК «non-life» – 261 компанії. Дану тенденцію зменшення компаній можна пояснити неоновленою законодавчою базою зі становлення незалежності країни, відсутність довіри до держави та стра-

хових компаній, відсутність вільних коштів населення та інвестицій держави.

За даними НБУ, загальна кількість страховиків в Україні за квітень-червень 2020 року скоротилося на 10 – до 215 компаній. 196 страхових компаній мають спеціалізацію ризикового страхування (на 31 березня 2020 року – 203), 19 – на страхуванні життя (22). Сім страхових компаній, частка яких на ринку зі збору премій становить 7%, а виплати близько «нуля», добровільно подали заяви про анулювання ліцензій [5].

Слід зазначити, що з 1 липня 2020 року в дію вступив закон, згідно якому страховий ринок надалі підпорядковується Національному банку України, а не Національній комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринкових фінансових послуг. Дана реорганізація відбулась через ліквідацію Нацкомфінпослуг. НБУ повинен запровадити нову модель для упорядкування страхового ринку відповідно до європейських стандартів.

Для зміни моделі регулювання та нагляду за ринком страхування Національний банк ураховує основні вимоги законодавства Європейського Союзу, які Україна зобов'язана виконувати відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС, а також принципи Міжнародної асоціації органів страхового нагляду (IAIS). Національний банк вживатиме заходів для набуття членства у Міжнародній асоціації органів страхового нагляду (IAIS), членами якої на сьогодні є 150 держав, з метою підвищення ефективності виконання своїх функцій як регулятора страхового ринку [3].

Національний банк України буде контролювати, чи відповідають особи страхових компаній та відповідальні за ключові функції встановленим кваліфікаційним вимогам. Якщо вимоги недотримуються або не виконуються, НБУ має право вимагати зміни власника страхової компанії та особи, відповідальної за ключові функції.

Дослідити сучасну ситуацію та розвиток страхової галузі можна за допомогою системи страхових показників, що наведені на рис. 1. Рисунок побудований на основі джерела [2].

У таблиці 1 наведено основні показники функціонування страхового ринку, з яких можна починати дослідження. Дані в таблицю занесені на основі джерела [4].

Валові страхові премії є першочерговою статтею доходів страхової компанії. Слід зазначити, що досліджуваний період характеризується бойовими діями на Сході країни та нестабільною політико-економічною ситуацією (постійна зміна влади, невизначеність у нормативно-законодавчій базі, нестабільність національної грошової одиниці на міжнародному ринку). За таблицею бачимо, що кожного року валові страхові премії мають тенденцію до збільшення. Так, з 2017 року страхові премії зросли на 9570,2 млн. грн, у тому числі за страхування життя – 1710,3 млн. грн. Відповідно спостерігається позитивна динаміка і у показника чистих страхових премій. У досліджуваному періоді він зріс на 11091,6 млн. грн.

Наступним досліджуваним показником є валові страхові виплати. Не беручи до уваги коливання страхових виплат зі страхування життя у 2017–2019 рр., валові страхові виплати щороку збільшуються. У вартісному вираженні це становить 3801,5 млн. грн. Приблизно на таку суму зросли і чисті страхові виплати – 3783,7 млн. грн.

Якщо розглядати розрахунковий показник темп приросту, бачимо наступне: у 2018 році відносно 2017 року темп приросту більший, ніж 2019 відносно 2018 рр. Для візуалізації динаміки показників функціонування страхового ринку звернемося до рисунку 2, що побудований на основі таблиці 1.

Для забезпечення якісного статистичного аналізу та порівняння національних страхових

Рис. 1. Система страхових показників [1]

Основні показники страхового ринку України, млн грн [3]

Страхова діяльність / Рік	2017	2018	2019	Темп приросту, %	
				2018/2017	2019/2018
Валові страхові премії, у тому числі:	43 431,8	49 367,5	53 001,2	13,7	7,4
- зі страхування життя	2 913,7	3 906,1	4 624,0	34,1	18,4
Валові страхові виплати, у тому числі:	10 536,8	12 863,4	14 338,3	22,1	11,5
- зі страхування життя	556,3	704,9	575,9	26,7	-18,3
Рівень валових виплат, %	24,3	26,1	27,1	-	-
Чисті страхові премії	28 494,4	34 424,3	39 586,0	20,8	15,0
Чисті страхові виплати	10 256,8	12 432,6	14 040,5	21,2	12,9
Рівень чистих виплат, %	36,0	36,1	35,5	-	-

компаній з компаніями на інших міжнародних ринках, особливо із національним страховим ринком Європейського Союзу, рекомендується прийняти єдину європейську класифікацію страхування, яка вимагає певних змін до законодавства.

Отже, аналізуючи показники українського страхового ринку у 2017–2019 рр., можна зробити висновок, що хоча кількісні показники мають тенденцію до зростання, функціональні та інституційні характеристики українського страхового ринку, як правило, не можуть задовольнити фактичні потреби економіки та фінансових ринків. бажання.

Пандемія COVID-19 радикально змінила потреби, звички та очікування споживачів та працівників, одночасно змушуючи віртуалізувати діяльність страховиків практично за одну ніч. Але хоча більшість представників галузі

швидко адаптувались, страховики все ще, мабуть, стикаються з тривалими перешкодами для зростання прибутковості в наступному році.

Глобальне опитування перспективних досліджень Центру фінансових послуг «Делойт» показало, що багато страховиків знають, що їхня робота все ще обмежена для них, навіть після того, як більшу частину 2020 року витратили на адаптацію до наслідків спалаху. Сорок вісім відсотків з 200 відповідальних керівників страхових компаній погодились з пандемією, адже вона «показала, наскільки наш бізнес не готовий витримати цю економічну бурю», тоді як лише 25% твердо погодились, що їх керівник мав «чітке бачення та план дій щодо підтримання оперативної та фінансової стійкості» протягом кризи [6].

Державний вплив є ключовим компонентом подолання кризи на страховому ринку,

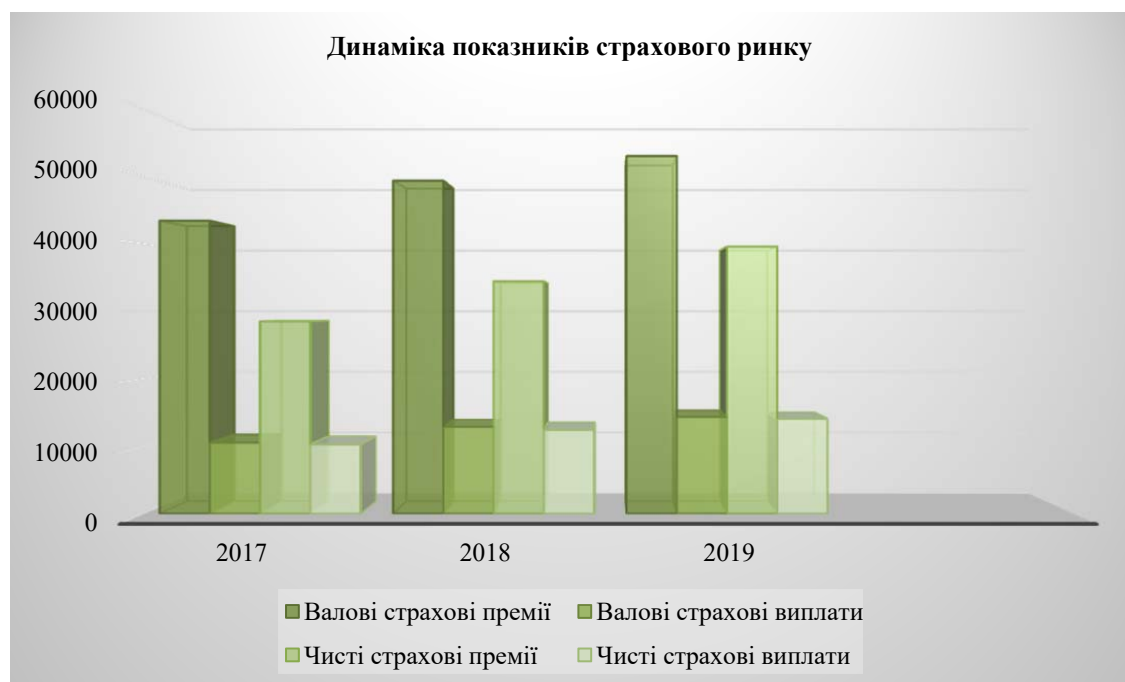

Рис. 2. Основні показники страхового ринку України, млн. грн

підвищення ефективності фінансового управління страховими компаніями та зменшення кількості проблемних страхових компаній. Ми помітили, що країна має важливий інструмент впливу на страховий ринок країни та його різні складові (страхові компанії), і реагуючи на ринкові кризи та вдосконалюючи управління особистими фінансовими системами, сучасні країни мають низький рівень впливу на страхові компанії.

У той же час розвиток страхового ринку стримується багатьма проблемами:

- несприятливі політичні та економічні умови в країні;
- недосконала законодавча база;
- недостатня фінансова підтримка населення;
- відсутність довіри населення до страхових компаній та низький рівень інформації про стан та можливості страхового ринку;
- низький рівень інвестицій у страхування;
- відсутність достатньої кількості кваліфікованих фахівців у цій галузі;
- девальвація національної валюти;
- сучасна ситуація на страховому ринку не цілком відповідає тенденціям розвитку світового страхового ринку.

Для підвищення ефективності та надійності страхових компаній на вітчизняному ринку необхідно дотримуватись наступних важливих правил регулювання страхової діяльності:

- для забезпечення захисту споживачів та всієї економіки слід встановити відповідні нормативні вимоги;
- страховики повинні виходити на ринок відповідно до суворих ліцензійних стандартів;

– страхування – це виняткова діяльність страхових компаній;

– держава не повинна перешкоджати виходу іноземних страхових компаній на внутрішній ринок;

– держава повинна мати спеціальні норми щодо податкових пільг;

– страхові компанії повинні мати достатню платоспроможність та працювати за адекватними тарифами;

– страхові посередники, що працюють на ринку, повинні реєструватися відповідно вимог (рівень кваліфікації, рівень капіталу тощо).

Висновки з проведеного дослідження. На наш погляд, статистичний аналіз страхового ринку та його продукту слід проводити в двох напрямках: оцінка показників діяльності українського страхового ринку в цілому, а також аналіз та порівняння діяльності окремих страховиків.

Для дослідження доцільно використовувати повний набір різних статистичних прийомів та методів, що дозволяють проводити порівняння в часі та просторі, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між показниками, визначати в абсолютному та відносному вираженні різні фактори за ознакою результативності інших.

Для того, щоб поліпшити ситуацію на страховому ринку, вітчизняним компаніям слід почерпнути досвід із закордонного страхового досвіду та змінити власні бізнес-моделі, включаючи вдосконалення національного механізму нагляду за страховими компаніями, адаптацію правил страхування до світових стандартів та впровадження новітніх страхових технологій та стандартів якості у цій галузі.

Список використаних джерел:

1. Головач А.В., Захожай В.Б., Головач Н.А., Шепітко Г.Ф. Фінансова статистика (з основами теорії статистики) : навч. посіб. Київ : МАУП. 2002. 224 с.
2. Лутчин Н.П. Статистика фінансів : навч. посіб. Львів : «Новий Світ» – 2000», 2005. 324 с.
3. Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні. Національний банк України. Київ. 2020. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/White_paper_insurance_fin_pr_2020-04-22.pdf?v=4.
4. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: <http://nfp.gov.ua>.
5. Підсумки діяльності страхових компаній за 2019 рік 215. URL: http://ufu.org.ua/files/stat/SK_info2019.pdf (дата звернення: 06.02.2021).
6. Where do insurers stand as they enter 2021? URL: <https://www2.deloitte.com/xe/en/insights/industry/financial-services/financial-services-industry-outlooks/insurance-industry-outlook.html> (дата звернення: 06.02.2021).

References:

1. Holovach A.V., Zakhozhai V.B., Holovach N.A., Shepitko H.F. (2002) Finansova statystyka (z osnovamy teorii statystyky): navch. posib. [Financial statistics (with the basics of statistical theory): textbook]. Kyiv: MAUP. 224 p.
2. Lutchyn N.P. (2005) Statystyka finansiv: navch. posib. [Finance statistics: textbook]. Lviv: «Novyi Svit» – 2000». 324 p.

3. Maibutnie rehulivannia rynku strakhuvannia v Ukraini, Natsionalnyi bank Ukrainy [Future regulation of the insurance market in Ukraine. National Bank of Ukraine] Kyiv. 2020. Available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/White_paper_insurance_fin_pr_2020-04-22.pdf?v=4
4. Ofitsiynyi sait Natsionalnoi komisii, shcho zdiisniue derzhavne rehulivannia u sferi rynkiv finansovykh posluh [Official site of the National Commission for State Regulation of Financial Services Markets]. Available at: <http://nfp.gov.ua/> (accessed 07 February 2021).
5. Pidsumky dijaljnosti strakhovykh kompanij za 2019 rik 215 [Results of insurance companies for 2019]. Available at: http://ufu.org.ua/files/stat/SK_info2019.pdf (accessed 06 February 2021).
6. Where do insurers stand as they enter 2021? Available at: <https://www2.deloitte.com/xe/en/insights/industry/financial-services/financial-services-industry-outlooks/insurance-industry-outlook.html> (accessed 06 February 2021).